

İKİ AYRI ZAMAN DİLİMİNDE OKULDA ŞİDDET DURUMU

Doç. Dr. Fatma ÖZMEN

Istanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

Nuriye KÜÇÜK

Dumlupınar İlkokulu Öğretmeni, Elazığ

ÖZ

Eğitim kurumları farklı niteliklerdeki kalabalık öğrenci topluluğunun eğitimini üstlenerek önemli hizmetler sunan örgütlerdir. Ancak, çeşitli nedenler dolayısıyla okullarda meydana gelen şiddet eylemleri bireylerin sağlığını ve okulların güvenliğini tehdit etmektedir. Şiddet, kişiler üzerinde izleri yıllar boyunca silinmeyen çok yıkıcı etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle, okul ortamlarında şiddete yol açan nedenlerin mümkün olduğunca yok edilmesi, okulların olduğu kadar toplumun da sorumluluğudur.

Yapılan araştırmalar, okullarda her türden şiddetin görülebildiğini, şiddete en çok öğrencilerin maruz kaldığını göstermektedir. Öğrencilere yönelik şiddetin okulda öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler ve okuldan dışından kişilerce yapıldığını; ayrıca öğrencilerin aile ortamında da şiddete maruz kaldığını ortaya koyan araştırma sonuçları bulunmaktadır.

Bu araştırma, 2007 yılında bir lisede ve 2013 yılında benzer koşullara sahip diğer bir lisede olmak üzere, iki farklı zaman dilimi içinde, okullardaki şiddet davranışlarının nedenlerini, birey, aile ve okul temelinde ortaya koymayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, 2007 yılında 132 öğrencinin, 2013 yılında 131 öğrencinin görüşleri bir anket aracılığı ile alınmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar, her iki dönem dikkate alınarak, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının okulda şiddet gözlemlediğini; öğrencilerin yaklaşık sekizde birinin bu şiddetler sonucu yaralandığını ve yaklaşık onda birinin yaralayıcı ve kesici alet taşıdığını; şiddetin aile, öğretmen ve öğrenci kaynaklı olduğunu ve öğretmenlerin çoğunlukla öğrenci itaatsizliği durumunda şiddet uyguladığını ortaya koymaktadır.

Ulaşılan sonuçlar eşliğinde, özellikle birey, aile, okul, ve okul çevresindeki kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde, şiddeti önleme yönünde bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şiddeti önleme, okul, öğretmen, öğrenci, yönetici, aile

THE VIOLENCE SITUATION AT A SCHOOL IN TWO DIFFERENT TIME PERIODS

ABSTRACT

Educational organizations are the ones which provide us with important services by educating large number of students for different qualifications. However,

due to various reasons, the acts of violence occurring in schools threaten the wellbeing of individuals and the security of schools.

Violence may lead to devastating effects on individuals, the traces of which may not be erased for long years. Therefore, it is the responsibility of societies together with schools to avoid the reasons of violence as much as possible at the school environment.

The results of several researches indicate that nearly all kinds of violence can be seen at schools, and that mostly the students are exposed to violence. There exist many researches which prove that violence towards students is done by teachers, administrators, and other students of the school or by the ones outside the school setting; since the results of researches prove students can be exposed to violence in their families, too.

This research is a descriptive study carried out in two different time periods, and two different settings; one in a high school in 2007, and the other at an identical high school in 2013, with the aim of exploring the causes of violence depending upon individual, family, and school factors. The views of 132 students in 2007 and 131 students in 2013 are gathered through a questionnaire, developed by the researchers.

The obtained results, taking the two different research times into consideration, revealed that nearly half of the students observed violence at schools; nearly one eighth of the students were wounded due to the violence; nearly one tenth of them carried cutting and ripping tools; the violence stemmed from teachers, families, and students; and that teachers commonly exerted violence when they witnessed student disobedience.

Along with the results, some recommendations are made in order to eliminate violence with the cooperation of individuals, families, school authorities and other institutions in the school settings.

Keywords: *Violence prevention, school, student, teacher, principal, family*

Giriş

Şiddet, son yıllarda, toplumun her kesiminde giderek artış gösteren çeşitli şekillerde birey ve toplum yaşamını olumsuz etkileyen bir sorun olarak devam etmektedir. Sosyal yaşamın diğer bir görünümü olan eğitim kurumlarında da şiddet eylemleri medyada, yazılı ve sözlü basında sıklıkla dile getirilmekte ve önemle üzerine eğilmesi gereken bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 1996 yılında yayınladığı raporda, toplumda ve kurumlarda şiddet önemli bir sağlık meselesi olarak ilan edilmiş ve çeşitli türdeki şiddet davranışlarının sağlık ve sosyal yapı üzerindeki etkileri, risk faktörleri ve önleme yolları açıklanmıştır (Krug, Mercy, Dahlberg, and Zwi, 2002, s. 1083).

Okullardaki suç ve şiddet eylemleri, öğrencilerin fiziksel, ruhsal, ve zihinsel sağlığı üzerinde bir tehdit oluşturmaktadır (Limbo and Casteel, 2008, p. 540; Booth et al. 2011). Son yıllarda, okullarda dünya genelinde şiddet eylemlerinde bir artış söz konusudur. Özellikle ABD'deki okullarda yapılan silahlı saldırılar sonucu çoklu ölümlerin olması, dikkatleri okullardaki şiddete daha çok çekmiştir (Ferguson, 2008, s. 25, 34). Amerika'daki okullarda şiddet konusu üzerine yapılan bir araştırmada ulaşılan sonuçlar, 10 lise öğrencisinden 9'unun şiddet olaylarına tanıklık ettiğini ve % 44'nün de şiddete maruz

kaldığını göstermiştir. Şehir merkezinde yaşayan çocukların % 88'i evlerinin yakınında silah sesi duyduğunu, % 25'nin de birilerinin silahla vurulduğuna şahit olduğunu bildirmiştir. Varoş mahallelerde yaşayan ortaokul öğrencilerinin % 39'unun silahla vurulma olaylarına şahit oldukları tespit edilmiştir. Fransa okullarında bir yılda yaklaşık 240.000 şiddet olayları gerçekleşmektedir. Bunların % 4,6'sı çok ciddi sonuçlar doğurmaktadır (Boyles, 2002). Norveç'te her yedi öğrenciden biri mutlaka akran baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır (Olweus, 1995). İspanya'da 1200 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin beşte birinin fiziksel veya sözlü olarak şiddet olaylarıyla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Bu olayların % 2'sinin öldürme veya yaralama amaçlı oldukları ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de, eğitim kurumlarında, çeşitli şekillerde birçok şiddet eylemine şahit olunmaktadır. Yapılan araştırmalar, okullarda gerçekleşen şiddet olaylarının yaygın bir düzeyde seyrettiğini göstermektedir. 2004 yılında 43 okuldaki lise 2. Sınıf öğrencileri dikkate alınarak yapılan bir çalışmada, öğrencilerin yaklaşık %10'unun ateşli silah taşıdığı; çete üyesi olanların olmayanlara göre yaklaşık 8 kat daha fazla yaralayıcı/kesici alet taşıdığı; on iki yaşından önce birisini yarayanların oranının % 39 olduğu; hayatı boyunca en az bir kez başkasını yarayanların oranının ise %26 olduğu görülmüştür (Ögel, Tarı, Eke, 2005).

Özcebe ve Uysal (2005), tarafından Ankara ilinde üç liseye devam eden birinci sınıf öğrencilerinden 400'ünün son üç ay içerisindeki şiddet davranışlarını tespit etme kapsamında gerçekleştirdikleri bir araştırmada ulaşılan sonuçlar, öğrencilerin % 16,1'sinin şiddete maruz kaldığını, % 8,8'inin şiddet uyguladığını, % 20,6'sının hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığını göstermektedir.

Yapılan diğer bir çalışmada, üç ay içerisinde her hangi bir nedenden dolayı öğrencilerin şiddet olayı ile karşılaşmalarının oranı % 45,5 olarak tespit edilmiştir. Şiddete maruz kaldıklarını belirtenlerin ve şiddet uygulayan öğrencilerin, % 49,2'si ve şiddet uygulayan öğrencilerin % 42,0'si şiddet olayının gerçekleşme yeri olarak okulu göstermişlerdir (Özcebe, Üner ve Çetik, 2006).

Öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ilgilenip ilgilenmediklerine yönelik soruya ise, öğretmenlerin yaklaşık %34'ü, sınıfların kalabalık olması, ailevi sorunlar, ek iş yapıyor olmak vb. sebeplerden dolayı, ilgilenemediklerini bildirmiştir (Oğuz, tarihsiz).

Türkiye'de 43 okulda gerçekleştirilen bir araştırma sonuçları, en az bir kez başkalarını yaralayan öğrencilerin oranının %26 olduğunu; bıçak türü kesici ve delici alet taşıyanların oranının yaklaşık % 23 olduğunu; öğrencilerin %21'inin mafya dizilerini izlediğini ortaya koymaktadır (Eğitim-Sen, 2006). Eğitim-Sen (2009) tarafından Türkiye genelinde 1010 öğretmene uygulanan bir diğer çalışmanın sonuçları, eğitimciler, öğrencilerin yaklaşık %75'inin şiddet

uyguladığını belirtmişlerdir. Bu araştırmada, öğretmenlerin yaklaşık %23'ünün ise, öğrenci şiddetine maruz kaldığı ortaya çıkmıştır.

UNICEF (2010) Türkiye'de yapılan araştırmalara atıfta bulunarak, 3-17 yaş çocukları bulunan babaların yaklaşık %17'sinin, annelerin ise %35'inin cezalandırmak amacıyla çocuklarını ara sıra dövüklerini bildirmektedir.

Çocuklara uygulanan fiziksel şiddet kişi bedeninde kalıcı izler bırakabilir. Ancak, asıl yıkıcı etki çocuğun ruhsal ve zihinsel gelişimi üzerinde olmaktadır. Şiddete uğrayan çocuk kendine olan güvenini kaybetmekte, genellikle içine kapanıp yaşama küsmektedir. Bazı durumlarda saldırganlaşarak çevreye zarar vermekte, kendisinin maruz kaldığı şiddeti başkalarına yansıtmaktadır. Evden veya okuldan kaçma, sokaklarda yaşamaya başlama durumları görülmektedir. Bu durumdaki çocukların uyuşturucu madde kullanma olasılığı artmaktadır (UNICEF, 2010).

Okullarda her ne kadar yoğunluğu nedeniyle öğrencilere yapılan şiddet önemli görülse de, öğretmen ve yöneticiler de zaman zaman şiddete maruz kalabilmektedirler. Özellikle, öğretmenlere yönelik yapılan ve yaralama, öldürme gibi olumsuz sonuçlar doğuran şiddet de zaman zaman gündeme gelmektedir (Mebpersonel, 2013; Memurlar.net, 2012; Eğitim-Sen, 2009).

Bu araştırmanın amacı, farklı zaman dilimlerinde (2006-2007 ve 2012-2013 öğretim yılları) okulda öğrencilere yönelik şiddet tutum ve davranışını, birey, aile, ve okul çerçevesinde ele alarak incelemek ve yıllar temelinde farklılık durumunu belirleyebilmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır.

1. Öğrenci temelli şiddet durumu nasıldır?
2. Aile temelli şiddet durumu nasıldır?
3. Okul temelli şiddet durumu nasıldır?

Alan Yazın Bilgisi

Şiddetle ilgili alan yazın incelendiğinde, genellikle şiddet tanımı, nedenleri ve baş etme yolları üzerinde durulmaktadır.

Şiddetin Tanımı

Bireysel ve toplumsal niteliklerin ortaya çıkardığı şiddet, içeriği, kişileri ve toplumlar üzerindeki etkileri açılarından çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Bireyin fiziksel ve psikolojik olarak acı çekmesine neden olabilecek fiziksel ve ruhsal yönden zarar verici her davranış şiddet olarak görülmektedir. Genellikle, karşıdaki kişi veya kişilere, güç ve baskı uygulayarak, istekleri dışında bir davranışa zorlamaktır (Ünsal, 1996, s. 29). Şiddet kavramına ilişkin yapılmış tanımlardan biri de, "bireyin yaralanma ve ölümüne neden olan yada gelişmesini engelleyen fiziksel, psiko-sosyal veya cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlar" şeklinde belirtilmektedir (Özcebe v.d., 2005). Şiddetin kapsamlı bir tanımı Wikipedia (2013)'da yer almıştır. Bu tanıma göre şiddet, uygulayıcısı tarafından bilinçli olarak karşıdaki kişiye ya da kişilere, kurum ya da kuruluşlara hatta canlı diğer varlıklara, maddi ve manevi çıkar ve menfaat elde edilmesini sağlamak amacı ile fiziksel, sözlü, psikolojik

ya da işaretler yardımı ile uygulanan, yaşam, özgürlük, irade, istek, hak ve sağlığa zarar verici, bu hakların sürekli veya geçici olarak ortadan kaldırılmasını sağlayan hal ve hareketlerin tümü olarak, özetlenebilir.

Keleş ve Ünsal (1996, ss. 32-35) şiddeti, oluşma şekline göre ‘dar’ ve ‘geniş’ anlam yükleyerek iki kısımda ele almaktadır. Dar anlamıyla şiddet, insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir. Mala, cana, birey özgürlüğüne karşı, yaralama, tecavüz, yağma, adam kaçırmaya gibi eylemler şeklinde gerçekleşir. İntihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik şiddet uygulama durumu da söz konusudur. Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki etkileri açıkça ölçülemeyen, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme gibi nedenlerin oluşturduğu şiddettir. Buna benzer olarak, Keleş ve Ünsal (1996, ss.91,104), şiddeti, duygusal, ahlaki, ekonomik, cinsel, fiziksel, sözlü, töre ve gelenekler içerikli olabileceğini belirtmişlerdir.

Okulda şiddet kavramı, okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar doğuran, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışları tanımlamayan bir anlamda kullanılmaktadır. Genel olarak okul bağlamındaki şiddet, öğrenci/öğrenci ve öğrenci/öğretmen veya okul yöneticileri/okul personeli arasında yaşanan tehdit ve fiziksel saldırıyı içermektedir (Furlong ve Morrison, 2002: 25).

Şiddetin Nedenleri

Şiddeti tek bir nedenle ilişkilendirmek güçtür. Karmaşık ve çok boyutlu bir yapı gösteren şiddetin ortaya çıkmasında birçok faktör rol oynayabilir. Krug ve diğ. (2002, s. 1085), şiddeti doğuran nedenleri, bireyden yola çıkarak, nihayetinde geniş toplumu kapsayacak şekilde birçok kategoride ele alır ve bunların kişilerin şiddet mağduru veya şiddet uygulayıcısı olma durumlarını etkilediğini belirtirler. Bu çerçevede, şiddet nedenleri, kişisel ve biyolojik etkenler (kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı, şiddete maruz kalma deneyimi, vb.), aile bireyleri ve arkadaşların yer aldığı yakın çevre (ailenin ekonomik ve kültürel yapısı, arkadaş nitelikleri, vb.), içinde yaşanılan çevre (çevrenin sosyal ve ekonomik durumu, sosyal ağların zayıf olması, uyuşturucu satılması, vb.) ve nihayetinde geniş çevre (sosyal refah durumu, siyasi istikrar, adalet ve yargı sistemi, vb.) şeklinde dile getirmektedirler. Benzer şekilde, Booth ve diğ. (2011) de, şiddet davranışlarını aile, okul, sosyal dinamikler ve kişilik yapısı çerçevesinde incelemektedirler.

Araştırmalar, çocukluk döneminde saldırganlık davranışları gösteren bireylerin, buluş ve gençlik dönemlerine vardıklarında şiddet içeren davranışları gösterme oranlarının diğer kişilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Robbins, 1996; Farrington, 1998). Dolayısıyla, okullardaki şiddet davranışının kökeni, öğrencilerin çocukluk dönemlerinde aile içerisindeki etkileşimleriyle ilişkilendirilmektedir. Cüceloğlu (1991) yaptığı çalışmada, çocuk istismarının ailenin yaşam stresiyle ilgili olduğunu, ailedeki ekonomik ve sosyal streslerin, ihmal ve istismara yol açabileceğini belirtmektedir. Bunun

yanı sıra, sosyo ekonomik açıdan dezavantajlı yörelerde bulunan okullarda ve ailelerde, uyuşturucu, alkol ve silahların daha kolay temin edildiği; ve bu bölgelerde bulunan okullarda daha fazla şiddet eylemlerin gerçekleştiği bildirilmektedir (Limbos ve Casteel, 2008, s. 540).

Okullar insan yetiştiren kurumlar olarak, birey boyutu kurum boyutundan daha duyarlı, informal yanı formal yanından daha ağır, etki alanı yetki alanından daha geniş olan örgütlerdir. Birer sosyal kurumlar olarak okullarda farklı ve çeşitli değerlerin ve amaçların bulunması ve çatışması kaçınılmazdır (Bursalıoğlu, 2002, s. 33). Teczan (1996, ss. 106-107) çalışmasında, ülkemizde okullarda meydana gelen şiddet olaylarının önde gelen nedenleri olarak, kız arkadaş sorunu, katı öğretmen davranışları, medyanın etkisi, yoksulluk, boş zaman değerlendirme olanaklarının yetersizliği, disipline ilişkin olaylar vb. hususları belirtmektedir. Limbos ve Casteel (2008, s. 542), lise ve ortaokullarda yaptıkları araştırmada, sınıf düzeyi, sertifikalı öğretmen yüzdesi, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, gibi okul faktörlerinin okuldaki suç oranlarını anlamlı şekilde etkilediği sonucuna varmışlardır. Bunun yanı sıra, başarı düzeyi düşük okullarda suç oranlarının arttığını, okul çevre işbirliği ve informal sosyal ilişkilerin fazla olduğu okullarda ise suç oranlarının düştüğünü tespit etmişlerdir.

Okullarda, öğrencilerin şiddete yönelmesinde diğer bir etken olarak, şiddet içeren film, video, oyun vb. oyun ve eğlence etkinlikleri üzerinde durulmaktadır. Okul ve şiddet ilişkisi üzerinde fikir ileri süren çok sayıda insan son dönemlerde şiddet olaylarının artışından, kitle iletim araçlarındaki şiddet içerikli program, dizi veya filmleri sorumlu tuttıkları bilinmektedir (Şubatlı ve diğ. 2006, ss. 14-15). Türkiye’de, televizyonlarda şiddet sunumuna bakıldığında, şiddete aşırı derecede yer verildiğini söylemek mümkündür (Özer, 2005). Bu durum, şiddetin bazı koşullar altında kabul edilebilir olduğu mesajını zihinlere yerleştirerek, yine duyarsızlaşmaya neden olmaktadır Şiddet içeren oyunları oynayan öğrencilerin şiddet uygulamadaki potansiyel risk durumları artmaktadır (Ferguson, 2008, s. 25, 34).

Şiddet Yöntemleri

Okullarda kulak çekme, çimdikleme, sarsma, uzun süre ayakta durdurma vb. fiziksel istismar oldukça sık kullanılmaktadır (Poole, et al.,1991). Fiziksel istismara erkek çocuklar kız çocuklara göre daha fazla uğramaktadırlar (Wessel, 1980). Bununla beraber, ata erkil toplumlarda yaygın olan fiziksel cezanın işlevsel olmadığı, güdüleme, övgü, vb. olumlu yaklaşımların daha etkili sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Henry’nin (2000:26), Kramer’den aktardığına göre, öğrenciler tarafından gerçekleştirilen şiddet veya suç davranışları üç husus üzerine odaklanmaktadır.

- Başkasının malına göz dikme şeklinde işlenen ekonomik suçlar. Bu şiddet, öğrencilerin maddi çıkar elde etmek için kullandıkları bir şiddet

biçimidir. Diğer bir deyişle bu şiddet biçimi, başkasının malına göz diken yağmacı bir nitelik arz etmektedir.

- Uyuşturucu endüstrisine dayalı suçlar. Bu şiddet türü, şiddet davranışını sergileyen çetelerin, hâkim olma mücadelesini içermektedir.
- Güçsüz olmaya dayalı bir kırgınlıkla ilintili olarak ortaya çıkan sosyal ilişkisel şiddet.

Şiddeti Engellemenin Yolları

Şiddet, uygulanan çocuk veya kişi üzerinde son derecede yıkıcı etkiler bırakabilir. Dünya Sağlık Örgütü, hem şiddetin insan sağlığı üzerindeki devasa etkilerinden dolayı, hem de olumsuz sonuçlarını azaltmak bakımından, halk sağlığı sektörünün yanında, bilimsel kuruluşlar, örgütler ve nihayet toplumun tümünün, şiddetin önlenmesi için işbirliği içinde çalışmalarını gerektiği hususu üzerinde fikir birliğine varmıştır (Krug, Mercy, Dahlberg, and Zwi, 2002, s. 1083). Dünya Sağlık Örgütü raporu, erken yaşlarda çocuklarla ve ailesiyle ilgilenmenin şiddeti azaltıcı ve bir etki oluşturduğunu göstermektedir. Yaşam becerileri ve sosyal yetkinlik eğitimi ümit vaad edici olmaktadır (Krug et al. 2002, s. 1085).

UNICEF (2010), çocuk istismarını önleme yönündeki özet raporunda, toplum çapında hassasiyet oluşturacak eğitim kampanyalarının başlatılması kaçınılmaz görülmektedir. Olumlu disiplin yöntemlerini teşvik edici, barışçı bir dünya görüşünü kazandıracak yönde tutum ve yaklaşımların sergilenmesi okullarda egemen olmalıdır. Sadece istismara uğrayan değil, fakat aynı zamanda istismar edenin de rehabilitasyonu şiddetle önerilmektedir.

Okulun başlıca görevi, içinde olduğu kadar dışında da çatışan bu sosyal politik ve ekonomik değerleri uzlaştırmak ve dengelemektir (Bursalıoğlu, 2002:33). Ülkemizde, şiddet içeren olayların okul ve çevresini içine alacak şekilde yaygınlaşması, ilgili kurum ve kuruluşların şiddetin önlenmesi ve azaltılması konusundaki çalışmalarını hızlandırmıştır. MEB çalışmalarında, sokakta çalışan çocukların eğitime yönlendirilmesi, evin okulu yaklaştırılması, değişen anne baba rolleri, çocuk ve ergenler için yaşam becerileri eğitimi, haydi kızlar okula gibi birçok proje ve kampanya yürütülmüştür. Aşağıda okulların daha güvenli yerler olmasını sağlama yönünde yayınlanan birtakım genelge, sözleşme vb. uygulamalar yer almaktadır.

- “Öğrenci-Veli-Okul Sözleşmesi Genelgesi” ile, bireyin kendini gerçekleştirme, okulda demokrasi kültürünün yerleştirilmesi, okulun tüm imkânları ile çevreye açılması, veli ve öğrenci beklentilerinin sisteme dâhil edilmesi, hizmet üretenler ile alanlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için sistematik bir düzenlemeye gerek duyulmuştur (MEB-20005).
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 14.03.2006 tarihinde, “Öğrencilerimizin Zararlı Madde Kullanımı ve şiddet Gibi Risklerden Korunması Genelgesi” çıkarılmıştır (MEB, 2006a).

- Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yine 2006 tarihli, “Okullarda şiddetin Önlenmesi Genelgesi” hazırlanmıştır. Acil rehberlik önlemlerini içeren bu Genelge çerçevesinde “Okul Vaka Analiz Formu” ile okullardaki şiddetle ilgili mevcut durumu belirleyen bilgiler istenmiştir (MEB, 2006b).
- Eğitim ortamlarında şiddetin azaltılması ve önlenmesi çerçevesinde duyarlılığı ve farkındalığı arttırmak amacıyla ilköğretim Genel Müdürlüğü ve UNICEF işbirliğiyle uluslararası katılımlı “şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu gerçekleştirilmiştir (MEB, 2006).
- MEB ve İçişleri Bakanlığı arasında 2007 tarihinde imzalanan “Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü” oluşturulmuştur (MEB, 2007).

Yöntem

Araştırma öğrenci görüşlerinin anket aracılığı ile elde edildiği, betimsel bir çalışmadır. Araştırma 2006-2007 ve 2012-2013 öğretim yılı kapsamında olmak üzere, tekrarlanarak yapılmıştır. 2006-2007 öğretim yılı için, araştırma grubunu, şiddet davranışının yaygınlığı açısından, Elazığ ili merkezindeki okullar içinde ilk sırada yer alan 75. Yıl Ortaöğretim okulundaki öğrencilerden rastgele seçilen 132 öğrenci oluşturmaktadır. 2012-2013 öğretim yılında bu okulun niteliğinin değişip Anadolu lisesi şekline dönüştürülmesi nedeniyle, sosyo-ekonomik açıdan ve 2007 yılındaki okula benzer nitelikteki bir diğer ortaöğretim kurumu olan Battalgazi Lisesi’nde, öğrencilerin şiddet davranışı irdelenmeye çalışılmış, ve bu amaçla 131 öğrencinin görüşleri alınmıştır.

Araştırmada öğrencilerin, şiddet davranışları ve şiddet hakkındaki düşünceleri, birey, okul, ve aile çerçevesinde, literatür bilgilerinden de yararlanılarak, ve uzman görüşlerine sunularak, araştırmacılar tarafından geliştirilen toplam 30 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir anket aracılığı ile elde edilmiştir. Ankette 10 soru kişisel nitelikler temelindeki, 10 soru aile temelindeki, diğer 10 soru ise okul temelindeki şiddete yöneliktir.

Veriler, öğrencilerin her bir soruya verdikleri yanıtların frekans ve % (yüzde) değerlerinin alınmasıyla çözümlenmiştir. Bununla beraber yıllar temelinde sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde, bazen öğrencilerin sorulardan bazılarına yanıt vermedikleri durumlar yaşanmıştır. Bu durumda, toplam yanıt sayısında farklılaşmalar oluşabilmiştir.

Bulgular Ve Yorumu

Şiddet Hakkında Öğrencilerin Kendilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin kendilerine yönelik sorulara verdikleri yanıtlara bakıldığında, 2007 yılında “hiç şiddet uyguladın mı?” (S. 1), sorusuna %40 “evet” cevabının verildiği görülmektedir. 2013 yılı araştırmasında öğrencilerin aynı soruya % 41 “evet” cevabı vermeleri, geçen süre zarfında okullardaki şiddet uygulama oranında önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

“Zevk verici maddeleri kullanıyor musun?” (S.2) sorusuna verilen yanıtlar hem 2007, hem de 2013 yılları için oldukça düşük düzeyi göstermektedir. “Son bir yıl içerisinde hiç kavga ettin mi?” (S. 3) sorusuna ise 2007 yılında %41 evet; 2013 yılında ise % 49 evet yanıtı verilmiştir. Bu sonuç okullarda kavga olaylarında bir artış olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

“Polisle hiç sorun yaşadın mı?” (S. 4) sorusuna hem 2007 hem 2013 yılları için %17 “evet” yanıtı verilmiştir. Bu durum, yaklaşık her altı öğrenciden birisinin polise yansıyan bir suç ve şiddet eylemi içinde olduğunu ortaya koymaktadır. “Yanında hiç kesici-yaralayıcı alet taşıyor musun?” (S. 5) sorusuna, her iki yıl için de, yaklaşık %10 düzeylerinde “evet” yanıtı alınmıştır. Bu bulgu, bazı öğrencilerin ciddi yaralanma veya yaşam kaybına neden olabilecek tehlikeli durumlar yarattıklarını göstermektedir.

“Ne sıklıkla internet kullanıyorsun?” (S. 6), sorusuna 2007 yılında öğrencilerin % 54’ü haftada birkaç kez, %14’ü her gün, % 32’si hiç kullanmıyorum yanıtını vermiş, 2013 yılında ise % 51 haftada birkaç kez, her gün % 32, hiç kullanmıyorum diyen ise %17 oranındadır. İnternet kullanım sıklığının önemli derecede arttığı görülmektedir.

Şiddetin tanımı ile ilgili soruya (s. 7), yıllar bazında verilen yanıtlar paralellik göstermektedir. 2007 yılında öğrencilerin % 64’ü kaçınılması gereken davranışlar yanıtını verirken, 2013 yılında bu oran % 70 olmuştur. Sizce insanlar neden birbirine şiddet uygular sorusuna, (s. 8), 2007 yılında en çok verilen yanıt % 42 ailede iyi eğitim alamama ve % 28 film kahramanlarına özenmedir. 2013 yılında ise, % 37 ailede iyi eğitim alamama ve % 25 film kahramanlarına özenme, % 23 daha çok saygı görme isteği şeklinde sıralanmıştır.

“En son ne zaman kitap okudun?” (S.9) sorusu 2007 yılında % 62 oranla bir hafta önce denilmişken, 2013 yılında bu oran %50’ye düşmüştür. 2007 yılında “En çok şiddeti nerede gözlemliyorsunuz” (S. 10) sorusuna öğrencilerin % 44’ü çevrede, % 25’i medyada, % 31’i okulda demiştir. 2013 yılındaki yanıtlara bakıldığında okul ve çevre oranı benzerlik göstermekte, ancak şiddeti medyada düşme olmuştur.

Tablo1. Şiddete Kapsamında Öğrencilere Kişisel Temelde Yöneltilen Sorulara Verilen Yanıtlara İlişkin Verilerin Dağılımı

SORULAR	SEÇENEKLER	2007		2013	
		N	%	N	%
1-Hiç şiddet uyguladın mı?	Evet	54	40	54	41
	Hayır	78	60	76	59
2-Zevk verici maddeler (bali, hap, alkol vs.) kullanıyor musun?	Evet	5	4	7	6
	Hayır	126	96	121	94

SORULAR	SEÇENEKLER	2007		2013	
		N	%	N	%
3-Son bir yıl içerisinde hiç kavga ettin mi?	<i>Evet</i>	50	41	63	49
	<i>Hayır</i>	72	59	66	51
4- Polisle hiç sorun yaşadın mı?	<i>Evet</i>	23	17	20	17
	<i>Hayır</i>	109	83	107	83
5- Bir kesici-yaralayıcı alet taşıyor musun?	<i>Evet</i>	13	10	12	11
	<i>Hayır</i>	118	90	115	89
6-Ne sıklıkla İnternet kullanıyorsun?	<i>Her gün</i>	18	14	40	32
	<i>Haftada birkaç kez</i>	70	54	65	51
	<i>Hiç kullanmıyorum</i>	41	32	20	17
7-Sence şiddet nedir?	<i>Kaçınılması gereken davranış</i>	79	64	92	70
	<i>Kendi düşünceni zorla kabul ettirme</i>	45	36	39	30
8- Kişilerin birbirine şiddet uygulamasının en önemli sebebi nedir?	<i>Film kahramanlarına özenme</i>	33	28	32	25
	<i>Ailede iyi eğitim alamama</i>	49	42	47	37
	<i>Daha çok saygı görme isteği</i>	25	21	29	23
	<i>Manevi değerlerin azalması</i>	11	9	18	15
9-En son ne zaman kitap okudun?	<i>Bir hafta önce</i>	78	62	64	50
	<i>Bir ay önce</i>	17	14	23	19
	<i>Bir yıl önce</i>	8	6	12	10
	<i>Hatırlamıyorum</i>	22	18	27	21
10- En çok şiddeti nerede gözlemliyorsunuz?	<i>Çevrede</i>	55	44	76	59
	<i>Medyada</i>	31	25	8	6
	<i>Okulda</i>	40	31	44	33
	<i>Evde</i>			3	2

Şiddet Hakkında Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin ailelerine yönelik görüşlerine ilişkin verilerin analizi ile ulaşılan bulgular 2007 ve 2013 yılları kapsamında aşağıda verilmektedir (Tablo

2). Verilerin dağılımı incelendiğinde, öğrenciler “Aile bireyleri sana şiddet uyguluyorlar mı?” (S. 1), sorusuna % 88 “hayır” yanıtını vermişlerdir. Elde edilen bu bulgu, ailelerin çocuklarına çoğunlukla şiddet uygulamadığını yansıtmaktadır. Bununla beraber, %12 oranındaki “evet” yanıtı, yaklaşık sekiz aileden birisinin çocuğuna şiddet uyguladığını da ortaya koymaktadır. 2013 yılı bulgularına bakıldığında ise öğrenciler aynı soruya % 84 “hayır”, % 16 evet cevabını vermişlerdir. Bu durum, aile içindeki şiddet olaylarında hafif de olsa bir artış olduğunu yansıtmaktadır.

“Yaptıklarını ailenle paylaşır mısın?” (S. 2), sorusuna 2007 yılında, öğrencilerin % 60’ı “evet”, % 40’ı “hayır” cevabını vermiştir. 2013 yılına göre, “hayır” yanıtını verenlerin oranı % 30’a düşmüştür. Bununla beraber, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin yaptıklarını aileleriyle paylaşmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, ailelerin ortaöğretim çağındaki çocuklarıyla iyi bir etkileşim ortamını yeterince yaratamadıklarını da göstermektedir.

“Ailen yakın arkadaşlarını tanıyor mu?” (S. 3), sorusuna verilen yanıt 2007 yılında %72 evet iken, 2013 yılında bu oran % 80 olmuştur. Bu durum, ailelerin giderek daha çok çocuklarının yaptıklarıyla ilgilendiklerini, arkadaşlarını tanıdıklarını göstermektedir. Ancak, diğer sorulara verilen yanıtlarda da benzer durumlar ortaya çıktığı gibi, yaklaşık öğrencilerin beşte biri, ailelerinin arkadaşlarını tanımadığını belirtmektedirler. “Hiç evden kaçtın mı?” (S. 4), sorusuna da 2007 yılında % 91 hayır cevabı alınmışken 2013 yılında bu oran % 89 olup evden kaçma olaylarının arttığı görülmüştür. “Anne ve baban ile birlikte mi yaşıyorsun?” (S. 5), sorusuna 2007 yılında % 97 evet cevabı verilmişken 2013 yılında bu oran % 92’ye düşmüştür. Bu da bölünmüş aile sayısında artış olduğunu yansıtmaktadır.

2007 araştırma bulgularında “Aile içerisinde psikolojik baskı görüyor musun?” (S. 6) sorusuna %25 evet cevabına karşın 2013 yılında bu oran % 28’e çıkmıştır. Aile içerisinde psikolojik baskı görmek, öğrencinin gelişimini etkileyerek önemli davranış ve kişilik bozukluklarına neden olabilmektedir. “Aile bireyleri davranışlarını kısıtlıyor mu?” (S. 7) sorusuna yanıtlar 2007 yılında % 70 oranında “evet” iken, 2013 yılında bu oran % 68’dir. “Ailen davranışlarını kısıtladığı zaman onlara hak veriyor musun?” (S. 8) sorusuna 2007 yılında % 22 oranında hayır cevabı alınmışken, 2013 yılında bu oran % 39’dur. Öğrenciler davranışlarının aileleri tarafından kısıtlanmasına olumlu bakmamaktadırlar. “Ailen tarafından maddi ihtiyaçların tam olarak karşılanıyor mu?” (S. 9), sorusuna 2007 yılında alınan % 21 oranındaki “hayır” yanıtı, 2013 yılında % 12’ye düşmüştür. “Ailenin sana karşı ilgisiz olduğunu düşünüyor musun?” (S. 10), sorusuna ise 2007 yılında %21 oranında “evet” yanıtı alınmıştır. Aynı soruya 2013 yılında verilen evet oranı %30 düzeyine çıkmıştır.

Tablo 2. Şiddet Hakkında, Öğrencilerin Aileleriyle İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Verilerin Dağılımı

ANKET SORULARI	SEÇENEK	2007 yılı		2013 yılı	
		N	%	n	%
1-Bazı davranışların için, aile bireyleri sana şiddet uyguluyorlar mı (küfretme, dayak atma vb)?	Evet	16	12	21	16
	Hayır	114	88	110	84
2- Düşündüklerini ve yaptıklarını ailenle paylaşıyor musun?	Evet	78	60	91	70
	Hayır	52	40	40	30
3-Ailen, yakın arkadaşlarını tanıyor mu?	Evet	95	72	105	80
	Hayır	37	28	25	20
4-Hiç evden kaçtın mı?	Evet	11	9	15	11
	Hayır	115	91	116	89
5-Anne ve baban ile birlikte mi yaşıyorsun?	Evet	128	97	120	92
	Hayır	4	3	11	8
6-Aile içerisinde psikolojik baskı görüyor musun?	Evet	30	25	36	28
	Hayır	91	75	94	72
7-Aile bireyleri bir takım davranışlarını kısıtlıyor mu?	Evet	92	70	90	68
	Hayır	40	30	42	32
8-Ailen bir takım davranışlarını kısıtladıkları zaman onlara hak veriyor musun?	Evet	102	78	79	61
	Hayır	29	22	50	39
9-Ailen tarafından maddi ihtiyaçların tam olarak karşılanıyor mu?	Evet	104	79	115	88
	Hayır	28	21	15	12
10-Ailenin sana karşı ilgisiz olduğunu düşünüyor musun?	Evet	28	21	30	23
	Hayır	103	79	100	77

Şiddet Hakkında Okula İlişkin Bulgular

Tablo 3 incelendiğinde öğrenciler 2007 yılında “Okulda şiddet gözlemliyor musun?” (S. 1) sorusuna % 72 oranında “evet” yanıtını verirken, 2013 yılında bu oranın % 43’e düştüğü görülmektedir. Bu durum, okullardaki şiddet olaylarında gözle görülür bir azalma olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla beraber, okullarda hala % 43 dolaylarında şiddet görülmesi de azımsanmayacak bir oran oluşturmakta ve okul güvenliğini tehdit etmektedir. Nitekim, “Okuldaki herhangi bir kavga sonucunda hiç yaralandın mı?” (S. 2), sorusuna, 2007 yılında %11 oranında alınan “evet” yanıtı, 2013 yılında % 15’e yükselmiştir. Okuldan kaçma (S.3) durumu 2007 yılında % 50 iken, 2013 yılında % 60’a çıkmıştır. Okuldan kaçma oranında zaman içerisinde görülen bu artış üzerinde durulması gereken önemli bir husustur

“Hiç disiplin cezası aldın mı?” (S. 4), sorusuna her iki yılda da verilen yanıtlar oldukça birbirine yakın olup, %10 ve %8 gibi bir oranda yansıtılmaktadır. “Okulda herhangi bir çetenin içinde misin?”(S. 5), sorusuna 2007 yılında % 2 “Evet” cevabı verilirken, 2013 yılında bu oran % 9’dur. 2007 yılında okullarda meydana gelen şiddetin nedenleri olarak (S. 6), %45 karşı cins ile ilgili meseleler, %37 çete olayları, %14 öğretmen tutumları, %4 yönetici tutumları gösterilmiştir. 2013 yılında aynı soruya öğrencilerin % 62’si karşı cinsle ilişkin meseleler, % 33’ü çete olayları en çok dile getirilenlerdendir.

Okullarda 2007 yılında öğrencilerin % 88’i şiddete maruz kalmaktayken (S. 8), 2013 yılında % 74’tür. “Okullarda en çok kimler şiddet uygulamaktadırlar?” (S.8) sorusuna 2007 yılında % 32 yöneticiler, % 21 öğretmenler,% 29 öğrenciler,% 18 okul dışından diğer kişiler yanıt alınmış iken; 2013 yılında % 8 yöneticiler, 30 Öğretmenler, % 35 öğrenciler, % 27 okul dışından diğer kişiler yanıt alınmıştır. En çok şiddet uygulayanlar içinde öğretmenlerin yüksek frekansla belirtilmesi düşündürücüdür.

“Sizce okulunuzda ne tür şiddet var?” (S.9), sorusuna 2007 yılında % 48 fiziksel, % 17 psikolojik, % 35 sözlü şiddet yanıtı alınmış iken, 2013 yılında % 35 fiziksel, % 25 psikolojik, % 40 sözlü şiddet yanıtı alınmıştır. Fiziksel şiddet oranının 2007 yılına göre düşmüş olması olumlu olarak görülmüştür. Ancak, bunun yanında psikolojik şiddet artış göstermiştir. “Sizce öğretmenler hangi durumlarda şiddet uygular?” sorusuna 2007 yılında % 48 oranında, öğrenciler sınıfta saygısızlık yapınca yanıtı en çok dile getirilenidir. 2013 yılında, bu oran % 41 olmuştur. % 24 oranında olur olmaz her şeye karşı şeklindeki yanıtlarla, şiddetin hala yüksek oranlarda sürdüğü düşündürmektedir.

Tablo 3. Şiddet Hakkında, Öğrencilerin Okul İle İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlarla İlişkin Verilerin Dağılımı

ANKET SORULARI	SEÇENEKLER	2007		2013	
		N	%	n	%
1- Okulunda şiddet gözlemliyor musun?	Evet	95	72	55	43
	Hayır	37	28	73	57
2- Okuldaki herhangi bir kavga hiç yaralandın mı?	Evet	15	11	19	15
	Hayır	117	89	110	85
3- Hiç okuldan kaçtın mı?	Evet	61	50	77	60

ANKET SORULARI	SEÇENEKLER	2007		2013	
		N	%	n	%
	<i>Hayır</i>	61	50	50	40
4- Hiç disiplin cezası aldın mı?	<i>Evet</i>	10	8	8	8
	<i>Hayır</i>	122	92	120	92
5- Okulda herhangi bir çetenin içinde misin?	<i>Evet</i>	3	2	11	9
	<i>Hayır</i>	129	98	117	91
6- Sizce okullarda meydana gelen şiddet olaylarının nedenleri nelerdir?	<i>Karşı cins ile ilgili mes.</i>	57	45	80	62
	<i>Çete olayları</i>	47	37	43	33
	<i>Yöneticilerin tutumları</i>	5	4	4	3
	<i>Öğretmenlerin tutumları</i>	17	14	2	2
7- Okullarda en çok kimler şiddete maruz kalmaktadır?	<i>Öğrenciler</i>	114	88	95	74
	<i>Yöneticiler</i>			6	6
	<i>Öğretmenler</i>	5	4	8	6
8- Okullarda en çok kimler şiddet uygulamaktadırlar?	<i>Yöneticiler</i>	38	32	11	8
	<i>Öğretmenler</i>	25	21	38	30
	<i>Öğrenciler</i>	33	29	45	35
	<i>Okul dışından kişiler</i>	21	18	36	27
9- Sizce okulunuzda ne tür şiddet var	<i>Fiziksel</i>	60	48	47	35
	<i>Psikolojik</i>	21	17	33	25
	<i>Sözlü</i>	44	35	53	40
10- Sizce öğretmenler hangi durumlarda şiddet uyguluyor?	<i>Öğrenciler saygısızlık yapınca</i>	55	48	53	41
	<i>Ders çalışmayınca</i>			12	9
	<i>Öğretmene karşı gelince</i>	45	39	33	26
	<i>Olur olmaz her şeye karşı</i>	14	13	30	24

Sonuç, Tartışma Ve Öneriler

2007 ve 2013 yılları dikkate alınarak, aile, okul ve öğrenci temelinde elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğrencilerin yaklaşık onda biri bir çete içinde yer almakta ve okuldaki şiddet nedenleri içinde çete olayları ikinci en çok dile getirilen hususu oluşturmaktadır. Çete içinde yer alma, genellikle okul başarısı düşük, ailesinden yeterli desteği ve ilgiyi göremeyen benzer niteliklerdeki öğrencilerin oluşturduğu ve kendilerini ifade etme yolu olarak seçtikleri bir yönelme olup şiddete başvurma düzeyini artırıcı bir nitelik göstermektedir. Alan yazında başka birçok araştırma da öğrencinin bir çete içinde yer almasının şiddet eylemlerinde artış yaratacağına işaret etmektedir (Gilgun ve McLeod, 1997; Ögel, Tarı ve Eke, 2005; MEB, 2006). Bu çalışmada, okuldaki şiddet nedenleri içinde karşı cinsle ilgili meseleler ilk sırada yer almış ve öğrencilerin yarısından fazla tarafından işaret edilmiştir. Bu duruma alan yazında da dikkat çekilmektedir (Tezcan, 1996). Kişisel temelde elde edilen bulgulardan önemli görülünler şu şekilde özetlenebilir. Öğrencilerin ortalama yarıya yakını şiddet uygulamış ve son bir yıl içinde kavga etmiştir. Bu yönde diğer birtakım araştırmalar da öğrencilerin şiddet uyguladığını ve şiddet içeren davranışlar içinde bulunduğunu ortaya koymaktadır (Olweus, 1995; Ferguson, 2008; Boyles, 2002). Bununla birlikte şiddetin büyük çoğunluk tarafından kaçınılması gerekli bir davranış olduğu da çok sayıda öğrenci tarafından belirtilmiştir. Şiddetin nedenleri içinde ailede iyi eğitim almama ve film kahramanlarına özenme en çok öne çıkarılan sebeplerdendir. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan haberler, dizi filmler vb. etkinliklerin şiddet içermesi; şiddetin yaygın olarak kullanıldığı bilgisayar oyunları vb. yaygın olarak kullanılmasının şiddet davranışını tetiklediği yönünde araştırmalar mevcuttur (Şubatlı ve diğ. 2006; Ferguson, 2008)

Öğrencilerin ailede karşılaştıkları şiddet az sayıda öğrenci tarafından belirtilmesine karşın, giderek bir artış göstermektedir. Yaklaşık her yedi öğrenciden biri ailede şiddet gördüğünü, her dört öğrenciden biri de psikolojik baskı gördüğünü belirtmiştir. Nitekim, yine düşük oranlarda olsa da, evden kaçma olaylarında, anne ve babasıyla birlikte yaşamama durumlarında, aile içinde psikolojik baskı görme ve ailenin ilgisiz davranma durumlarında artış görülmektedir. Birtakım davranışların aile tarafından kısıtlanma durumu yaklaşık her üç öğrenciden ikisi tarafından dile getirilmiştir. Bu kısıtlanmanın haklı görülmesi büyük oranda kabul görmesine karşılık, bu haklı bulma oranında da 2013 yılı itibarıyla düşme söz konusudur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu düşündüklerini ve yaptıklarını aileleriyle paylaşmakta; aileleri arkadaşlarını tanımakta ve maddi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla beraber yaklaşık öğrencilerin üçte biri bu paylaşmayı yapamamaktadır. Alan yazında da ailesinde şiddet gördüğünü belirten öğrencilerin bulunduğunu ve ailede görülen şiddetin çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkisini yansıtan araştırmalar yer almaktadır (Aral, 1997; Robbins, 1996; Farrington, 1998; Eğitim-Sen, 2006; UNICEF, 2010).

Okul kapsamında ulaşılan sonuçlar özetlenecek olursa, 2007 yılında yaklaşık her üç öğrenciden ikisi okulda şiddete tanık olduğunu ifade ederken, bu

durum 2013 yılında öğrencilerin yaklaşık yarısı tarafından dile getirilmiştir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Bu sonuç, bu araştırmada kapsamında yer alan okulların sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeydeki ailelerin çocuklarının da devam ettiği bir okul niteliği göstermesiyle bağdaştırılabilir. Alan yazındaki araştırmalar bu durumu destekleyen sonuçlar göstermektedir (Limbos ve Casteel, 2008, s. 540; Kruf ve diğ., 2002; Cüceloğlu, 1991). Genel olarak okullardaki şiddet eylemlerinin dikkate değer bir düzeye ulaştığını ortaya koyan araştırmalar oldukça fazladır (Özçebe ve Uysal, 2005; Eğitim-Sen, 2006; UNICEF, 2010).

Okulda en çok şiddete maruz kalanlar öğrencilerdir. Öğrenciler en çok fiziksel şiddete maruz kalmakta, ancak psikolojik ve sözlü şiddet de yadsınamayacak bir düzeyde bulunmaktadır. Alan yazın bilgileri de okullarda şiddetin azımsanmayacak bir düzeyde yaşandığını ortaya koymaktadır (Boyles, 2002; Olweus, 1995; Özçebe ve Uysal, 2005). Bu araştırmada ulaşılan önemli sonuçlar, 2007 yılındaki bulgular ile, 2013 yılında elde edilen bulguların büyük çoğunlukla benzerlik gösterdiği, hatta bazı durumlarda şiddeti artırıcı durumların bulunduğu da görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda şu önerilere yer verilebilir: Okullarda giderek ciddi bir problem olmaya başlayan şiddet olgusu ile mücadele edebilmede en önemli husus şiddet davranışının nedenlerinin saptanmasıdır. Sorunlara kalıcı çözüm, şiddet davranışının temelinde yatan nedenlerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin mümkün olduğunca ortadan kaldırılmasıyla mümkündür.

Çocukların düşündüklerini, yaptıklarını aileleriyle paylaşmaları da oldukça önemlidir. Bu sebeple ailelerin, çocukların küçük yaşlardan itibaren, öz denetim ve empati yeteneğinin gelişiminde aktif bir rol üstlenmeleri gerekmektedir. Ayrıca, ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları, akademik başarısızlıkları ile ilgilenmeleri, daha çok güvenmeleri ve sorunlara birlikte çözüm yollarını aramaları gerekmektedir.

Okullarda şiddetin önünün alınabilmesi için, öğrencilerin okulun etkinliklerine katılımının artırılması sağlanmalı; okul kurallarına olan bağlılık güçlendirilmeli; ve okullar, her fırsat buldukça kaçılacak yer olmaktan çok, öğrencilerin vakit geçirmekten hoşlandıkları mekânlar haline getirilmelidir. Okul içi sosyal ve sportif olanakların geliştirilmesi; her öğrencinin bu etkinliklere katılımının sağlanması yönünde okul yönetimi ciddi bir çaba göstermelidir.

Okul mekânları içinde veya dışında, öğrenciler tarafından işlenen bazı şiddet eylemlerinin nedenlerine bakıldığında, karşı cinsle ilgili meseleler en çok belirtilendir. Okul yönetimleri, öğrencilerin kız ve erkek olarak birlikte yürüttükleri etkinliklere daha fazla yer vererek, karşı cinsin birbirini daha iyi tanımasını, özgüven geliştirmesini, paylaşım ortamlarının artmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra, yaklaşık her on öğrenciden birisi çetelerde yer almaktadır. Bu saptama, şiddet davranışının, bazı bireyler tarafından genelde bir sorun çözme

teknîği olarak kullanıldığını göstermektedir. Okul yönetimi, çete veya sokak kültürünün okul ortamlarına taşınmasını engelleyici tedbirleri almalıdır.

Okul bölgesindeki sağlık, güvenlik, muhtarlık, sivil toplum kuruluşları gibi kurum ve kuruluşlar yanında aileleri de işin içine katarak, işbirliğine yönelik çalışmalar şiddet davranışlarının azaltılmasında ve engellenmesinde etkili olacaktır. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara bildirilen eğitim kurumlarında şiddetin önlenmesi kapsamındaki eylem planları bu işbirliğini öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte bu planların iyi bir şekilde uygulanması ve aile boyutuna önem verilmesi sağlanmalıdır.

Okuldaki şiddet sorunu ile mücadele edebilmenin etkin yollarından biri de, okullarda şiddeti engellemeye yönelik projelerin geliştirilmesidir. Bunun için eğitim ortamlarının eğitim-öğretim saatleri dışında da öğrencinin ve çevrenin kullanımına açılması; öğrencilerin sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerle desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle şiddet eğilimi gösteren öğrenci ve ailelerinin eğitimi yanında; şiddete uğramış öğrencilerin fiziksel, sosyal ve psikolojik açılarından iyileştirilmesini sağlayabilmek için diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde, destek hizmetleri sunulmalıdır.

Öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer okul personelinin şiddetin nedenleri, etkileri, ve önleme yolları hakkında bilinçlendirilmeleri ve eğitilmeleri son derecede önemlidir. Farklı görüşlere saygı ve farklı görüşlerin paylaşılmasını teşvik edici demokratik bir okul kültürü oluşturacak şekilde, esnek, katılımcı ortamlar oluşturulmalıdır. Bu kapsamda okul yöneticileri ve öğretmenlerine önemli roller düşmektedir.

KAYNAKLAR

BOOTH, B. VAN HASSELT, V.B., VECCHI, G.M. (2011). Addressing school violence. FBI (Federal Bureau of Investigation). http://www.fbi.gov/stats-services/publications/law-enforcement-bulletin/may_2011/school_violence. (2013, Nisan 29).

BOYLES, M.E.J. (2002). Perception of control in the victims of school bullying: the importance of early intervention. *Educational Research*, Vol. 44, No. 3, Winter 2002 s. 323-336

BURSALIOĞLU, Z. (2002) *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.

CÜCELOĞUL, D. (1991). *İnsan Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları*. 2. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul – 1991

Eğitim-Sen (2009). Öğretmenlerin büyük çoğunluğu şiddet mağduru. http://www.turkegitimsen.org.tr/haber_goster.php?haber_id=1642 (2013, Nisan 13).

Eğitim-Sen (2006) Okullarda Şiddet <http://www.memurlar.net/haber/42717/> (2013, Nisan 18).

FARRINGTON, D. P., (1998). Predictors, Causes, and Correlates of Male Youth Violence. *Youth Violence*, (edit. by M.Tonry and M.H.Moore), Chicago: University of Chicago Pres. pp.421-475.

FERGUSON, C.J. (2008). The school shooting/violent video game link: Causal relationship or moral panic? *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, Vol. 5, 25–37. DOI: 10.1002/jip.76.

FURLONG, M. ve GALE M. (2000). The school in school violence: definitions and facts, *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), p.71-81.

JOHNSON, C.F. (2000). Abuse and Neglect of Children.In: *Nelson Textbook of Pediatrics*, Behrman,Kliegman, Jenson(eds) 16.Baskı 2000, Philadelphia,W.B.Saunders, pp:110-5

KELEŞ, R. ve ÜNSAL, A. (1996). Kent ve Siyasal Şiddet, *Cogito*, sayı 6-7, Kış-Bahar. 1996, ss.91-104.

KRUG, E., G., MERCY, J.A., DAHLBERG, I.I. and ZWI, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, Vol. 360, 1083-1088

<http://www.ayamm.org/english/Violence%20against%20women%204.pdf> (2012 Aralık 13).

LIMBOS, M.A.P. & CASTEEL, C. (2008). Schools and neighborhoods: Organizational and environmental factors associated with crime in secondary schools. *Journal of School Health*. Vol. 78, No. 10. 539-544.

MEB (2005). Öğrenci, veli, okul sözleşmesi genelgesi, <http://www.egitimvevzuat.com/index.php/201012311711/2005/oerenc-vel-okul-soezlemes-200592-genelge.html> (2012, Aralık 18).

MEB (2006a). Öğrencilerimizin Zararlı Madde Kullanımı ve Şiddet Gibi Risklerden Korunması Genelgesi. Sayı. B.08.0.OGM.0.09.01.06./3614 http://ogm.meb.gov.tr/gos_genelge.asp?alno=18 (2013, Mayıs 11).

MEB (2006b). Okullarda Şiddetin Önlenmesi Genelgesi. <http://ogm.meb.gov.tr/Mevzuat/genelgeler/okullardasiddet.htm>. (2013, Mayıs 10).

MEB (2007). Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü.

<http://ankara.meb.gov.tr/detay.asp?blm=B23&detay=758> (3013 Şubat 11).

MEBpersonel (2013). Öğretmenler okulda şiddeti protesto etti. <http://www.mebpersonel.com/meb-personeli/ogretmenler-okulda-siddeti-protesto-etti-h67684.html> (2013, Mayıs 19).

Memurlar.net (2012). Okulda şiddet gören öğretmen. <http://forum.memurlar.net/konu/1499941/> (2013, Mayıs 15).

ÖĞUZ, M. (tarihsiz). Dosya: okullarda şiddet nasıl engellenir? *Sivil Toplum Akademisi*,

http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=

article&id=193:okul-siddet&catid=60:aile-ve-egitim&Itemid=127. (2013. Mart 20).

OLWEUS, D. (2003). A Profile of bullying at school. *Educational Leadership*. Maar 2003, Vol. 60, Issue 6.

ÖGEL, K., TARI, I., ve EKE, C.Y. (2006). Okullarda suç ve siddeti önleme. *Yeniden Yayınları* no: 17, İstanbul. <http://www.yeniden.org.tr/dokuman/vio14.pdf>. (2012, Ocak 23).

ÖZÇEBE H., ve diğ. (2005). Ankara’da bir ilköğretim okulunda erken ve orta dönem adolesanlarda şiddet ve şiddetin değerlendirilmesi, http://iogm.meb.gov.tr/siddet_ve_okul/index.htm (2012, Aralık 16).

ÖZÇEBE H., ÜNER, S. ve ÇETİK, H. (2006). Adolesanlarda şiddet (Üç lise, Ankara, 2004), *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik şiddet ve alınabilecek Tedbirler, Sempozyum, Bildiri Özetleri*, İstanbul, <http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm> (2012, Aralık 16).

POOLE, S.R., USHKOW M.C, NADER P. R, BRADFORD B.J, ASBURS J.R, WORTHINGTON D.C, SANABRIA K.E, and CARRUTH T. (1991). The role of the pediatrician in abolishing corporal punishment in schools. *Pediatrics*, 88: 162-7.

ROBINS L. N., (1979). Study childhood predictors of adult antisocial behavior: replications from longitudinal studies”, In J.E. Barrett, R.M. Rose, & G.L. Klerman (Eds), *Stress and Mental Disorder*, (pp. 219–235), NewYork: Raven.

ŞUBATLI, T., AKGÖNGÜR, İ., ÖZTÜRK, H., URU A., İNAN, M., ve AYDOĞDU, B., (2006). Liselerde Neler Oluyor, *Vatan Pazar*, 26.02. 2006, s.15

TEZCAN, M. (1996). “Bir şiddet olarak okul”, *Cogito*, İst.:Kredi Yay., ss.105-108.

UNICEF (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. Özet Rapor. <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (2013. Ocak 10)b

UNICEF (2013). Çocuklara yönelik şiddet. <http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/59/violence-against-children-2.html> (2012, Ocak20).

ÜNSAL, A. (1996). Genişletilmiş bir şiddet tipolojisi, *Cogito*. Sayı. 6-7. Kış-Bahar, ss.29-36.

WESSEL, M.A. (1980). The pediatrician and corporal punishment. *Pediatrics*, 66/639-41.

Wikipedia (2013). Şiddet, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Şiddet> (2013, Şubat 12).